

---

## Inte så farligt väl .....?

En del av oss insåg tidigt den monumentala faran och har försökt få upp den till debatt och åtgärd i många år.

En del försökte säga att det var en överdrift och bara en naturlig variation och definitivt inte förorsakat av mänsklig aktivitet.

En del gick på denna inplanterade desinformation.

En del hoppas att ”andra” ska ”göra något” och ”ansvariga” ska ta ansvar.

En del blir uppgivna och inåtvända.

Men en del vill fortsätta försöka med medvetandegörande och förmå både vardagsmänniskor och beslutsfattare att agera.

Agera nu, agera kraftfullt, agera medvetet och agera långsiktigt för mänsklighetens och planetens väl.

—Vad det handlar om?

Klimathotet.

### Ojämlika effekter

Särskilt intressant är den ojämlika aspekten av hur klimatpåfrestningarna kommer att slå. Sedan vi i

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.

Sverige hösten 2006 kollektivt insåg att hotet var på riktigt har vårt bekymmer handlat om beredskap på kommun- och myndighetsnivå. Vi förväntar oss inte att massemigrera eller svälta till följd av att vatten och värme med accelererande hastighet dyker upp eller försvinner på fel plats, i fel tid och i fel mängd. Ordningen i väder och årstider blir ju regel, inte regel-



Bönder skördar gemensamt utanför Maliana i maj 2006.

Foto: Erik Reiffenstein

*Fortsättning på sidan 4*

---

*Fortsättning från sidan 1*

mässigheten och förutsägbarheten. Men vår skuld, det vill säga vår del i utsläpp av koldioxid och växthusgaser per capita är stor. För många människor och länder är emellertid skuldbördan liten men påverkan desto större och ökande.

Värst ute är öriken. Deras klimatpåverkan totalt är mindre än en procent av utsläppen, men redan är klimatförändringarna för de små öriken Vanuatu och på Tuvalu en fullskalig katastrof.

## Aktuell klimatrapport

IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) med sina tusentals engagerade forskare, lämnar sin fjärde rapport den 2 februari i år och påpekar där bl a följande:

- Av de senaste 13 åren är 12 de varmaste man har mätt upp sedan mätningarna började 1850.
- Oceanernas temperatur har stigit på upp till tre km djup.
- Glaciärerna, snötäcket och permafrosten har avtagit på båda halvkloten.
- Vattenståndet i haven har stigit med två mm årligen.
- Kalla dygn och frost har blivit mer sällsynta medan värmeböljor blir vanligare.
- Medeltemperaturen har stigit med 0,6 grader det senaste århundradet och kan komma att stiga med upp till plus fem grader på hundra år om inget görs.
- Cykloner, stormar och ökenspridning blir oundvikliga.
- Miljontals människor måste fly sina hem, särskilt i tropiska och låglänta områden.

Panelens gradering är ”mycket säkert” och ”extremt sannolikt” till skillnad mot hur de graderade tidigare. Orsakerna är, påpekas det, helt klart mänskliga utsläpp av växthusgaser, det vill säga fossil förbränning, sedan industrialismens början. Naturliga variationer i solstrålningen är fem gånger svagare i effekt. Och till och med USA:s oljestödda president kunde inte längre i sitt januarital till nationen låtsas som om det (inte) regnar...

## Östtimor och miljön

Östtimor har inte heller en regering som präglas av miljötankande eller medvetna klimatöverväganden. De försöker finna försörjningsmöjligheter för sig och befolkningen och få en någorlunda fungerande demokrati på plats. Oljan hägrar som inkomstkälla nummer ett och den valuta som valts är den oljebärande dollarn. Fiske och turism är andrahandsval i den officiella försörjningsstrategin för det lilla råvarufattiga öriket, inklämt mellan Indiska Oceanen och Stilla Havet. Mitt utanför huvudstaden Dili i fjärden mot ön Atauro planeras en stor pipeline som skall transportera den olja som man

med den stora grannen i söder, Australien, har förhandlat sig fram till rätten att exploatera.

Vilka är då klimatproblemen för oss Östtimor- och Papuavänner och för t ex Östtimors egen del? En översiktlig genomgång ger följande vid handen:

## Korallreven bleks och förstörs

Korallreven bildar barriärskydd mot stormar och därmed mot kusterosion. De är drivplatsen för oerhörda mängder arter och plankton samt utjämnar pH-balansen genom sin kalkrikedom. Ökad koldioxid i atmosfären ger ökad halt CaCO<sub>3</sub> (kalciumkarbonat) i havet.

Varmare vatten, föroreningar, avskogning i inlandet och ökad solinstrålning urkalkar korallreven. Sprängningar och exploatering gör att våra livsviktiga korallrev i världens oceaner är starkt hotade, medan många regeringar är passiva eller maktlösa mot rena skurksprängningar.

## Mangroveträskan hotas

Mangroveträskan bildar också viktiga barriärer mot flodvågor och stormar, reglerar vattennivån närmast kusterna och reglerar den kemiska sammansättningen förutom att de hyser unika arter och är en livskälla i sig för fiske och sjöväxter. På grund av människors tanklösa nedhugning men också till följd av höjd vattennivå och varmare vatten tror man att mangroveskogarna blir ännu mer hotade och sällsynta. Därmed skadas öbornas naturliga skyddsbarriär nummer två innanför korallreven räknat.

## Nya sjukdomar och smittvägar

Ökad ultraviolett instrålning i sig är känt för att leda till ögon- och hudproblem. I Östtimors grannland Australien köper man aldrig solkräm med svagare faktor än 40... Insekter och andra smittbärande djur, malaria-myggor, får större utbredningsområde och skapar genetisk anpassning snabbare än långsamma, större djurarter. Vattenburna sjukdomar förväntas överlag öka i omfattning till följd av att bakteriefloran i allmänhet gynnas av högre vattentemperatur. I kombination med hastig urbanisering, befolkningsökning och allmän fattigdom med dålig hygien är denna ökande smittspridningsrisk överhängande.

## Höjda vattennivåer

En ganska noga bestämd effekt av jorduppvärmningen är att vattennivåerna i havet höjs, till skillnad från de många andra effekter som är svårare att precisera och som till och med kan motverka varandra globalt, om än inte lokalt. Fem mm per år under de kommande 100 åren väntas havsvattnet stiga. För öriken är detta ett uppenbart problem. När landytan krymper, eroderar den odlingsbara jorden och balansen mellan dricks- och grundvatten skadas. Vart skall folk ta vägen och var skall man odla?

## Biologisk mångfald

33% av världens hotade växtarter återfinns på öar lik-

som 23% av fåglarna. IPCC menar att de förändringar som sker i havsvattennivån och biotopernas sammansättning kommer att inverka ännu mer negativt på dem.

### Havsfisket

Havsfisket skulle kunna ske mer småskaligt anpassat och med förtjänsterna till små lokala fiskare snarare än till stora transnationella företag som dammsuger bottenarna och helt enkelt rovfiskar på alla tillgängliga vatten. Här är handelsregler och styrkeförhållanden vid investeringar viktigt. Små länder måste kunna hävda sina länders och småfiskares behov gentemot stora och rika trålare. Ett hållbart fiske för inhemsk konsumtion och export vore en framtidsstrategi för Östtimor, men uppvärmning av havet, färre arter och korallrevsprängningar är stora hot.

### Dricksvattenkvalitet

Att dricksvattenkvaliteten påverkar människors hälsa är en annan väl dokumenterad följd av att allt mer saltvatten allt snabbare och mer okontrollerat väller in över land. Även försurat havsvatten påverkar dricksvattnet i inlandet på öar. Regnvattensinsamling kan då bli enda alternativet till avsaltat havsvatten och förstörda grundvattenreserver. Om den källan också är opålitlig blir uteblivna regn lika väl som våldsamma regn inte heller en fungerande strategi. Och utan rent flödande dricksvatten, försämras hälsan och möjligheten till ett gott liv.

### Olja

Värdet av olja som exportprodukt kommer om mänskligheten genomför det oundgängliga skiftet till icke-fossila bränslen och energibärare att successivt minska. Att basera sin ekonomi på förväntade oljeintäkter blir troligen som de berömda orden om kiss i byxorna: ”Det värmer gott men kort”. Oljan är en klimatbov som borde få minskad betydelse. I stället bör en varsam internationell turisms möjligheter till intäkter säkras. Skydd för sandstränder, intakt flora och fauna och orörd natur bör visa sig ge plusvärden och konkurrensfördelar.

### Konsekvenser

Och vad blir slutsatserna av allt detta? Jo, om vi inte väljer alternativet ”apati” eller ”förnekelse” handlar det om att själv mer noggrant än någonsin välja hur, var och hur mycket vi förflyttar oss och om det sker med hjälp av koldioxidproducerande fossilbränslen.

Miljöbil? Sluta flyga? (inte ens till Östtimor på besök..?) Kanske byta husuppvärmningssystem, kolla var mat och konsumtionsvaror är producerade och om det finns alternativ som inte har så lång och klimatbelastande transportsträcka bakom sig. Tänka globalt för att handla lokalt, ni vet.

### Bilda opinion!

Men också – bilda opinion och trycka på beslutsfattare både här hemma, det vill säga regering och politiska partier, att vara modiga och framsynta i målsättningar och metoder samt att våga ta upp dialog med andra länder och internationella aktörer.

Just Östtimor som en så pass ny statsbildning, har ju fortfarande goda chanser att tänka nytt. Det gäller att inte bygga fast sig i ett oljeberoende utan agera för att hållbart fiske och varsam turism skulle kunna bilda stommen i en oberoende ekonomi. Och att inse att oljan som en lösning på problem är ett föråldrat koncept, som kommer att bringa landet på fall snarare än att vara en befriare inom ganska kort tid.

Det är också en nödvändig strategi att nu och från grunden skapa ett flyktingmottagningssystem i Sverige och en så kallad europeisk absorptionsförmåga för att hjälpa alla de bröder och systrar som kommer att komma flyende från, bokstavigt talat, sina sjunkande öar. Ju tidigare vi är ute, desto bättre resultat.

Den här rent politiska dialogen bör alla riktiga goda vänner till öriken och Östtimor också ta upp med vänner därifrån.

*Lotta Hedström*